

Framröjning av skyddsvärda träd

Nära 2400 arter, cirka sex procent av Sveriges djur, växter och svampar, är så hotade att de riskerar att dö ut. Huvudorsaken till att dessa arter är hotade är att deras livsmiljöer försvunnit, främst på grund av ändrad markanvändning.

Ett av länsstyrelsens uppdrag är att kontinuerligt inhämta och sammanställa kunskap om värdefulla naturmiljöer och hotade växt- och djurarter i vårt län, samt hur dessa kan bevaras till eftervärlden. Naturvårdsverket och länsstyrelserna har därför tagit fram Åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer (ÅGP) som är en del av arbetet för att klara riksdagens miljö kvalitetsmål, exempelvis Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Ett rikt växt- och djurliv och Levande skogar. Åtgärdsprogrammen fastställs av Naturvårdsverket och är en del av länsstyrelsernas regeringsuppdrag. Programmen tas fram för arter och livsmiljöer som bedöms att ha dåliga förutsättningar för överlevnad genom vanlig naturhänsyn. Dessa behöver alltså speciella insatser. Det finns omkring 200 åtgärdsprogram som behandlar ca 400 arter. Programmen kan vara framtagna för enskilda arter, exempelvis ängshök, men även omfatta någon form av livsmiljö som innehåller många hotade arter som sandmarker eller rikkärr.

Ett av programmen som behandlar livsmiljöer heter Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i odlingslandskapet. Som särskilt skyddsvärda träd räknas jätteträd som har en stam som är grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd, gamla träd från 140 år och äldre beroende på trädslag, hamlade träd samt hålträd med utvecklad hålighet i huvudstam och där stammen är grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd.

De skyddsvärda träden är livsmiljöer för ett mycket stort antal arter av till exempel fåglar, fladdermöss, insekter, lavar, mossor och svampar. Som exempel kan upp emot 1800 arter kan leva i och på ekar! Brist på riktigt gamla träd har orsakat ett stort behov av att hålla liv i de skyddsvärda träden för att kunna bevara dessa samt alla de arter som är knutna till träden.

För att få kunskap om var träden finns i landskapet, i vilket antal samt hur de mår startades en inventering i länet under de första åren på 2000-talet, vilken fortfarande pågår. I denna inventeras och koordinatsätts träd med en diameter från 80 cm och uppåt, hålträd över 40 cm, döda träd över 40 cm samt alla hamlade träd. I inventeringen räknas även efterträdare vilka är ädellövträd med en diameter från 50-80 cm. Efterträdare behövs som "arvtagare" när de gamla grövre träden efterhand dör. En viktig fråga som vi vill ha reda på är om de gamla trädens överlevnad hotas av igenväxning av andra yngre träd. Skötsel som kan bli nödvändig är att frihugga runt de skyddsvärda träden genom att ta bort konkurrerande yngre träd och en del buskar som kan göra skada. I vissa fall kan trädet behöva beskärning eller kronreducering för att öka dess chans till långsiktig överlevnad.

Efterhand har en del åtgärder gjorts i värdefulla träd områden efter samråd och avtal med markägare. Arbetena utförs oftast av de entreprenörer som har avtal med Länsstyrelsen.

I Jordbruksverkets landsbygdsprogram finns möjlighet att söka medel för olika projekt och 2018 ansökte Länsstyrelsen för ett projekt: Frihuggning av skyddsvärda träd.

Med detta öppnades möjligheten att med mera medel samt personal kunna göra ännu mera insatser för träden i landskapet. Markägare som är positiva till att skyddsvärda träd på deras mark röjs fram kan ingå avtal med Länsstyrelsen. Här finns två vägar att gå: Antingen genomförs arbetet av Länsstyrelsens upphandlade entreprenörer eller kan markägaren, med fast ersättning för varje framröjt träd, själv ombesörja åtgärden. I projektet frihuggs även efterträdare. I båda fallen tillfaller ved och røjmaterial som kan flisas till markägaren. I vissa fall kan det finnas önskemål eller vara lämpligt att ordna bete på marken och Länsstyrelsen kan då bidra med en del av stängslingen.

En gammal hamlad ask. Ett kulturminne från en tid då löven togs som vinterfoder till boskapen. Då stod den i ett öppnare landskap, kanske i en slätteräng. När markanvändningen upphörde började igenväxningen.

Frihuggen ek som nu har möjlighet att utvecklas.

Frihuggen hamlad lind. Kanske marken såg ut så här vid en tid då träden hamlades.

Markägare och entreprenörer besiktar ett nyröjt område. Här var starkt grandominerat och i den skuggiga täta miljön hade ekarna dåliga förutsättningar för långsiktig överlevnad.

Läderbaggen är en ganska stor sällsynt skalbagge som endast kan leva i grova gamla ihåliga träd, oftast ekar, där dess larv lever i mulm, ett sågspånsliknande material. Arten kan flyga, men förflyttar sig bara korta sträckor. Är det för långt avstånd mellan grova hålträd kan den inte sprida sig vidare och arters isolering orsakar ofta att de dör ut.